

היסטוריה בלשון

המאמר נכתב לזכר החייל סמ"ר עדי סלים ז"ל שנהרג במלחמת לבנון השנייה ביום ט"ו באב התשס"ו.

א,ה,ע, ח,כ, ט,ת, ק,כ, ב,ו, ש,ס, ח, ע.
 מה המשותף לקבוצת האותיות הללו? יפה! קבוצות אותיות שונות שנהגות בימינו באותה צורה.
 ומה קשורות ה'ח' וה'ע' בסוף? ולמה כל אחת מהן לבד? איפה בת הזוג שלה שהוגים את שתיהן באותו
 אופן? ומלבד זאת – הן כבר הופיעו קודם! נו, אז מה עניינם?
 כדי לפגוש את ההגייה הנבדלת של כל אחת מהאותיות שבשורה הראשונה, צריך לחזור קצת אחורה
 בהיסטוריה. כדי להבין איך קשורות לפה ה'ח' וה'ע' צריך לחזור הרבה.
 בואו נחזור הרבה. ובכן, אנחנו במאה השנייה לפני הספירה.
 כן, אי אפשר לחזור אחורה בזמן וכן אי אפשר לשמוע את אבותינו מדברים. אז מה עושים? הדרך שבה
 הלכו החוקרים הינה למצוא כתבים שיכולים להעיד על צורת הגית האותיות. ובכן, כתבים שיכולים לעזור
 הם כתבים שבהם כתובות מילים עבריות באותיות של שפות זרות. אחד הכתבים שיכול לעזור בזה הוא
 תרגום השבעים. כן, נכון, בתרגום אומנם המילים מופיעות באותיות של שפה זרה אך המילים אינן
 עבריות! זה נכון לא כשמדובר בשמות. השמות בעברית אמורים להישמע אותו הדבר גם בשפות זרות!
 בואו ונביט בשמות כפי שהם כתובים בתרגום. השם יצחק בתרגום כתוב כ'יצאק'. די צפוי. כולנו מודעים
 לכך שאין באנגלית אות שמקבילה ל'ח' ולא מפתיע שכך גם ביוונית. אך בואו ונראה איך נכתב השם
 'רחל'. תחזיקו חזק – 'רכל'! וכן השם 'אחי' כגון בשם 'אחיעזר' וכדומה נכתב כ- 'אכי'
 מה פשר ה'כ' הזאת?
 כשלא יודעים את התשובה מציצים אצל השכן. כך נעשה גם אנחנו. ומי השכן מבחינת השפה? הערבית!
 בואו ונציץ שם. בערבית ישנה אות שמקבילה בהגייתה ל'ח' ואחת דומה לה - רק עם נקודה. אותה אות
 שניה נהגית באופן שנמצא בין 'ח' ל'כ'. עכשיו הכל ברור! כנראה שבעבר היו בעברית שתי 'ח' כפי שיש
 בערבית. אז למה אין סימון מיוחד ל'ח' השנייה כמו שיש נקודה ב'כ' וב'ב' שמבדילה בין שתי הצורות?
 התשובה היא כיוון שהניקוד הומצא אחרי שה'ח' השנייה נכחדה!
 פה נשאיר שורה ריקה כדי שתוכלו להתאושש מהזעזוע העמוק שהיה כאן.

עכשיו נמשיך הלאה אל ה'ע'. בואו ונביט בתרגום של המילה 'ענתות'. כצפוי היא תורגמה כ'אנתות'.
 עכשיו בואו ונביט בתרגום של המילה 'עזה'. שוב, להחזיק חזק ואפילו יותר חזק – 'גזה'!
 מאיפה הגיע ה'ג'?
 בואו שוב נציץ אצל השכנים – בערבית. בערבית יש אות שמקבילה בהגייתה ל'ע' ואות דומה לה רק עם
 נקודה, שנהגת בצורה דומה ל'ר'. יפה מאוד! איך זה קשור ל'ג' של 'גזה'?
 האמת שאינני יודע, אך דבר אחד אני יכול לומר שכנראה יש ביניהן קשר בהגייה כמו שיש בין 'ב' דגושה
 ל'ב' רפה שהרי יש מס' עדות שהוגות 'ג' רפה ל'ר'.
 לסיום, נביא את נוספת – ש ימנית. מה הבעיה איתה? ולמה היא לא באה קודם?
 ובכן, על פי החוקרים גם האות הזאת מייצגת שתי הגיות שונות.
 זאת מניין? ישנו את הסיפור על יפתח עם שבט אפרים שבו הוא ציוה על אנשיו להרוג את כל מי שהוא
 משבט אפרים. הסימן שלהם לזהות את שבט אפרים היה אמירת המילה 'שיבולת'.
 על פי המסופר, שבט אפרים הגו את המילה הזאת ב'ש' שמאלית כיוון שלא יכלו להגות ש ימנית.
 מדוע נבחרה דווקא המילה הזאת? ולמה הם לא התבקשו פשוט לאמר 'ש'?
 עכשיו תחזיקו חזק – לא את הכסא אלא את הראש, כדי שלא תלכו לאיבוד.
 בהתבוננות במילה 'שיבולת' במקרא יש לה שתי משמעויות: "והנה שבע שבולים וגו'" וגם "אל תשטפני
 שבולת מים וגו'". מכך שהמבחן לגילוי בני שבט אפרים התקיים על הירדן, סביר להניח שהכוונה היתה
 לשיבולת במשמעות השנייה – בהקשר למים.
 החוקרים טוענים שישנן מילים בשפות שמיות אחרות, עם משמעות דומה לשל השיבולת שלנו, עם שורש
 דומה והבדל אחד גדול - במקום 'ש' יש אות שנשמעת כבין 'ש' ל'ס'. אותו חוקר טען שבני שבט אפרים
 הגו את המילה 'שיבולת' בצורתה המקורית עם אותה אות קדומה. אותה אות על פי אותו חוקר נכתבה
 במקרא כ'ש' שמאלית כיוון שהיא נשמעת הכי קרוב לאותה אות.
 הצלחתם להחזיק מעמד? כל הכבוד! תנוחו שורה אחת ואחר כך נמשיך.

ובכן שוב להחזיק ראש – ישנו חוקר אחר שטוען קצת אחרת.
לטענתו אנשי יפתח הגו את ה'ש' של שיבולת בצורתה המקורית ובמקרא היא נכתבה כ'ש' ימנית.
לעומתם, בני שבט אפרים הם אלה שלא יכלו להגות את אותה אות קדומה והגו אותה כ'ש' שמאלית.

המאמר מבוסס על פי שיעורים ב"לשון המקרא" של פרופסור תמר צבי, אוניברסיטת חיפה.

יצחקי כהן.